

25.6.2024

Lausuntoyhteenveto

Valtiovarainministeriö pyysi ajalla 19.4- 30.5.2024 lausuntoja luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi hyvinvointialueesta annetun lain ja sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisestä Uudellamaalla annetun lain 2 ja 17 §:n muuttamisesta. Lausuntoja pyydettiin sosiaali- ja terveysministeriöltä, sisäministeriöltä, opetus- ja kulttuuriministeriöltä, hyvinvointialueilta, HUS-yhtymältä, Helsingin kaupungilta, Terveyden ja hyvinvoinnin laitokselta, Valtiontalouden tarkastusvirastolta, aluehallintovirastoilta sekä Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy:ltä, minkä lisäksi kaikilla halukkailla oli mahdollisuus lausunnon antamiseen. Lausuntopyyntö julkaistiin lausuntopalvelu.fi:ssä.

Vastauksia lausuntopyyntöön saatiin 24 kappaletta, joista Sosiaali- ja terveysministeriö, Sisäministeriö ja Opetus- ja kulttuuriministeriö ilmoittivat, ettei niillä ole lausuttavaa.

Lausuntonsa antoivat Etelä-Karjalan Hyvinvointialue, Kainuun hyvinvointialue, Kanta-Hämeen hyvinvointialue, Keski-Pohjanmaan hyvinvointialue, Keski-Suomen hyvinvointialue, Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue, Pirkanmaan hyvinvointialue, Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue, Pohjois-Savon hyvinvointialue, Päijät-Hämeen hyvinvointialue, Satakunnan hyvinvointialue, Vantaan ja Keravan hyvinvointialue, Varsinais-Suomen hyvinvointialue, HUS-yhtymä, Helsingin kaupunki, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Valtiontalouden tarkastusvirasto, Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy, Hyvinvointialan liitto, Suomen Tilintarkastajat ry. Lisäksi yhteisen lausunnon antoivat Etelä-Karjalan liitto, Etelä-Pohjanmaan liitto, Etelä-Savon liitto, Hämeen liitto, Kainuun liitto, Keski-Pohjanmaan liitto, Keski-Suomen liitto, Kymenlaakson liitto, Lapin liitto, Pohjanmaan liitto, Pohjois-Karjalan liitto, Pohjois-Pohjanmaan liitto, Pohjois-Savon liitto, Päijät-Hämeen liitto ja Satakuntaliitto.

Lausunnonantajien yksittäiset lausunnot ovat luettavissa Lausuntopalvelu.fi -palvelussa (osoite: <https://www.lausuntopalvelu.fi/FI/Proposal/Participation?proposalId=dcf6d56b-a3ae-457d-99c5-4a520040121a>) ja valtiovarainministeriön hankeikkunassa (osoite: <https://vm.fi/hankkeet> tunnuksella VM007:00/2024).

Lausuntopalaute ehdotuksista jakaantui. Osa lausunnonantajista piti esityksessä ehdotettuja muutoksia peruteltuina. Osassa lausunnoissa ehdotuksia ei pidetty tarkoituksenmukaisina. Joissakin lausunnoissa esitettiin huomioita tai täsmennystarpeita esitykseen. Lisäksi eräät yksittäiset lausunnonantajat pitivät ehdotetun sääntelyn tavoitteita sinänsä kannatettavina, mutta eivät pitäneet ehdotettua sääntelyä tarpeellisena nykysääntelyn ollessa riittävää.

Alla on kuvattu tarkemmin esityksestä saatuja keskeisiä huomioita.

1. Ennakollisen talouden ohjauksen neuvottelumenettely

Hyvinvointialueet

Osa lausunnon antaneista hyvinvointialueista kannatti esityksen 13 b §:n mukaista ennakollisen talouden ohjauksen menettelyä. Sääntelyä pidettiin perusteltuna keinona tukea hyvinvointialueen päätöksentekoa ja yhteisen tilannekuvan muodostamista. Lausunnoista todettiin ehdotusten olevan myös hyvinvointialueen talouden kannalta. Usea lausunnon antanut hyvinvointialue piti ehdotuksen tavoitteita sinänsä oikeina. Sääntelyn ei katsottu ratkaiseva hyvinvointialueen talouden ongelmia tai esityksen ei katsottu olevan sopusoinnussa hyvinvointialueen itsehallinnon kanssa. Osa lausunnon antaneista ei pitänyt ehdotusta tarkoituksenmukaisena, sen nähtiin muun muassa lisäävän hallinnon taakkaa. Usea hyvinvointialue ei kannattanut ehdotettua sääntelyä. Lausunnoissa esitettiin hyvinvointialueelle mahdollisuutta menettelyn käynnistämiseen ja tehtiin eräitä muita sääntelyehdotuksia. Osa lausunnon antajista piti voimassa olevaa sääntelyä riittävänä.

Eräiden hyvinvointialueiden lausunnoissa ehdotusta pidettiin perusteltuna. *Pirkanmaan hyvinvointialueen* lausunnossa todettiin, että esitys on perusteltu, ja saattaa joskus estää tilanteen eskaloitumisen hyvinvointialueella. Neuvottelumenettely, jossa yhdessä pyritään löytämään ratkaisu vallitsevaan ongelmaan. Lausunnon mukaan, vaikka arviointimenettely perustuu lakiin, tulisi siinä silti kunnioittaa hyvinvointialueen itsehallinnollista, vaalein perustuvaa päätöksentekoprosessia. *Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue* piti ennakkollisen talouden ohjauksen menettelyä perusteltuna keinona tukea hyvinvointialueiden taloutta, tuottavuus- ja taloudellisuustoimenpiteiden toimeenpanoa sekä yhteisen tilannekuvan tarkentamista ministeriöiden kanssa. Myös esitetyt kriteerit menettelyn käynnistämiseksi ovat kannatettavat. Lausunnon mukaan on kuitenkin tärkeää, että ennakkollinen menettely ei kavenna hyvinvointialueen itsehallintoa ohjata toimintaa ja taloutta, eikä menettelyä tule siten rinnastaa hyvinvointialuelain 122 §:ssä tarkoitettuun arviointimenettelyyn. Ennakollisessa menettelyssä annettujen suositusten ei tule olla hyvinvointialuetta oikeudellisesti sitovia, vaan nimenomaan suosituksia, joiden pohjalta alue voi itse linjata tarvittavista jatkotoimista. Ennakolliseen talouden ohjauksen menettelyyn aloitumahdollisuus olisi tarpeen olla valtiovarainministeriön lisäksi myös alueella itsellään.

Satakunnan hyvinvointialueen lausunnossa todettiin, että ennakkollinen talouden ohjauksen menettely on välineenä lähtökohtaisesti kannatettava. Menettelyn tulee kunnioittaa alueiden itsehallintoa. Uusien välineiden lisääminen ei kuitenkaan poista epäsuhtaa hyvinvointialueiden rahoituksen ja hyvinvointialueita koskevan lainsäädännön veloitteiden välillä. Lausunnon mukaan lisäksi tulee kiinnittää huomiota siihen, että jo nykytilanteessa ministeriöiden kanssa käytävät keskustelut ja erilaiset raportointivelitteet kuormittavat hyvinvointialueiden hallintoa. Esityksen mukainen ennakkollisen talouden ohjauksen menettely voi lisätä hallinnollista taakkaa entisestään ja siten kasvattaa hyvinvointialueiden hallinnon kustannuksia.

HUS-yhtymän lausunnon mukaan ehdotuksessa kuvattu ennakkollisen talouden ohjauksen menettely on luonteeltaan palvelujen järjestäjiin kohdistettua informaatio-ohjausta, jonka tarkoituksena on ehkäistä palvelujen vaarantumista ja palvelujen järjestäjän päätymistä arviointimenettelyyn. Menettelyn tavoitteet ovat kannatettavat eikä HUS-yhtymällä ollut menettelyyn sinänsä huomauttamista. Lausunnossa kuitenkin kiinnitettiin huomiota siihen, että hyvinvointialueiden talouden ohjaaminen erillään toiminnasta ei ole erityisen vaikuttavaa, koska talous on seurausta toiminnasta ja tiiviissä yhteydessä siihen. Lausunnossa todettiin HUS-yhtymän aiemmin nostaneen esille (mm. HUS-yhtymän asiantuntijalausunnot HE 2/2024 vp:n eduskuntakäsittelyssä), että valtioneuvoston ohjausresursseja ja asiantuntemusta tulisi hyödyntää kokonaisuutena ja samansuuntaisesti, ja ohjata taloutta ja toimintaa samanaikaisesti ja samansuuntaisesti. Toiminnan ohjaus puolestaan edellyttää vahvaa osaamista sotepe-palvelutuotannosta. Vain riittävän ko. palvelutuotannon tuntemuksen kautta on mahdollista tunnistaa tehokkaat ohjaustoimet ja tätä kautta saada ohjaukselle vaikuttavuutta. Pelkkä järjestämisen ja talouden ohjaus ei ole riittävää, vaan samanaikaisesti tulee tehdä toimintaan ja palvelutuotantoon kohdistuvaa, samansuuntaista sisältöohjausta ja käydä palvelujärjestelmän kanssa vuoropuhelua. Perusteltua olisi, että valtioneuvoston sisältöohjaus tukeutuisi tältä osin sekä valtion asiantuntijaviranomaisten (mm. THL, Palko) että hyvinvointialueiden omaan osaamiseen tehokkaasta ja yhdenvertaisesta palvelujen järjestämisestä.

Helsingin kaupungin lausunnon mukaan menettelyyn jätetty harkinnanvara ja se, ettei sitä käynnistetä mekaanisesti, on kannatettavaa. Samoin esimerkiksi neuvottelujen ja menettelyn keston tai tarkan sisällön määrittelemättä jättäminen tuo tarvittavaa joustoa menettelyyn. Lausunnon mukaan erikseen tulee kiinnittää huomiota Uudenmaan alueen ja HUS-yhtymän asemaan ennakkollisen ohjauksen menettelyssä. On perusteltua, että Uudenmaan hyvinvointialueet ja Helsingin kaupunki osallistuvat HUS-yhtymän neuvottelumenettelyyn. Uudenmaan hyvinvointialueet ja Helsingin kaupunki käyttävät valtion rahoituksestaan yli 30 prosenttia suoraan HUS-yhtymän rahoittamiseen. Uudenmaan alueen taloudellinen keskinäisriippuvuus tulee huomioida neuvottelumenettelyn yhteydessä. Helsingin kaupunki esittää harkittavaksi, että HUS-yhtymän taloutta tarkasteltaisiin aina osana Uudenmaan hyvinvointialueiden ja Helsingin kaupungin taloutta myös ennakkollisen ohjauksen menettelyssä tai HUS-yhtymän menettely käynnistettäisiin aina samanaikaisesti Uudenmaan hyvinvointialueen tai Helsingin kaupungin neuvottelun käynnistyessä. Vähintäänkin esitöihin olisi tarpeen lisätä kuvaus miltä osin toimenpidesuosituksia voitaisiin Uudellamaalla antaa. Osa suosituksista voisi lausunnon mukaan liittyä myös HUS-yhtymän ja muiden Uudenmaan alueiden kahden- tai monenväliseen yhteistyöhön. Helsingin kaupungin lausunnossa todetaan, että esityksen tavoitteet ja valittu sääntelymenettely ovat kannatettavia. Koko talouden ohjauksen sääntely mukaan lukien nyt ehdotettu ennakkollinen talouden ohjauksen

menettely turvaa ennen kaikkea palveluiden saatavuutta yhdenvertaisesti ja niiden järjestämistä vaikuttavasti. Ennakollisen arvioinnin menettelyllä sinänsä ei kavenneta hyvinvointialueiden itsehallinnollista asemaa, eikä puututa perustuslain suojaamaa kunnallista itsehallintoa kaventavasti myöskään Helsingin kaupungin asemaan.

Eräät hyvinvointialueet pitivät ehdotuksen tavoitetta kannatettavana, mutta ehdotus nähtiin kuitenkin eri tavoin vaikuttavuudeltaan tai muutoin ongelmallisena. *Varsinais-Suomen hyvinvointialueen, Vantaan ja Keravan hyvinvointialueen, Keski-Suomen hyvinvointialueen, Pohjois-Savon hyvinvointialueen, Keski-Pohjanmaan hyvinvointialueen, Etelä-Karjalan hyvinvointialueen* lausunnossa pidettiin esityksen tavoitteita yhteisen tilannekuvan muodostamista sekä hyvinvointialueen talouden tilan vaarantumisen ehkäisemistä koskevia tavoitteita kannatettavina.

Lausuntojen mukaan on kuitenkin huomattava, ettei hyvinvointialueiden talouden ohjauksen täsmentäminen ratkaise jo muodostunutta perusongelmaa. Lausunnoissa muun muassa viitattiin hyvinvointialueiden huonoon talouden tilanteeseen ja rahoitusmalliin yhdistettynä monelta osin hyvinvointialueesta riippumattomaan voimakkaaseen kustannuskehitykseen toiminnan käynnistysvaiheessa. Esitetty menettely ei ratkaise hyvinvointialueiden rahoituksen ja hyvinvointialueita koskevan lainsäädännön mukaisten velvoitteiden epätasapainoa. Talouden tilanteen ensisijainen ongelma ei ole se, ettei alueilla tunnistettaisi tai osattaisi ennakoida talouden vaikeuksia Poikkeukselliseksi tarkoitettu menettely voi muodostua säännöllisesti toistuvasti menettelyksi.

Eräissä lausunnoissa esitettiin pohdittavaksi, onko valittu lakiehdotus perusteltu toteutusmalli. Lausunnoissa todettiin epäselväksi jäävän ehdotetun menettelyn lisäarvo ja esitettiin, riittäisivätkö nykyiset tai vaihtoehtoisesti vuoropuhelua tosiasiassa lisäävät sääntelyn keinot tavoitetilan saavuttamiseen. Lausunnoissa muun muassa viitattiin talouden mittareihin pohjautuvaan arviointimenettelyyn ja siihen, että hyvinvointialueet käyvät jatkuvaa keskustelua keskenään ja jakavat hyviä käytänteitä esimerkiksi kustannussäästöistä, digitalisaatiosta tai toimintamalleista. Lisäksi viitattiin muihin raportointeihin, kuten toimintakertomukseen sekä kirjanpitolautakunnan hyvinvointialue- ja kuntajaoston yleisohjeisiin. Yksittäisessä lausunnossa todettiin, että menettely voi parhaimmillaan tuoda lisäarvoa poliittisen päätöksentekijän tilannekuvaan ja helpottaa poliittisesti hankalien päätösten tekemistä. Lausunnoissa muun muassa todettiin, että poikkeusmenettelystä ja siihen liittyvästä raskaasta byrokratiasta luodaan ehdotuksella ainakin alkuvaiheessa toistuva käytäntö, jonka lisäarvo lienee vähäinen, mikäli ministeriöissä ei ole laajasti olemassa sellaisia konkreettisia talouden tervehdyttämistä tai palvelujen turvaamista koskevia toimenpiteitä tiedossa, joita hyvinvointialueilla ei jo tehtäisi. Lausunnoissa todettiin muun muassa, että kyseellä on tarpeeton muutos, koska ministeriöiden ja hyvinvointialueen välillä on useita menettelyjä, joissa hyvinvointialueen tilannetta voidaan käydä läpi ja ministeriöt voivat antaa suosituksia.

Eräissä lausunnoissa viitattiin hallinnon taakkaan. Lausunnoissa todettiin muun muassa, että hyvinvointialueen kansallisen ohjauksen edellyttämä hallinnollinen lisätyö tulee myös olla sopusoinnussa tavoitteen kanssa. Ylimääräistä ohjausta tai lisäseurantaa tulee välttää ilman erityisen painavaa perustetta. Eräissä lausunnoissa menettelyn ei nähty kattavan siitä ministeriöille, THL:lle ja hyvinvointialueelle syntyvää hallinnollista taakkaa ja ajankäytöllisiä kustannuksia.

Lausunnoissa käsiteltiin ehdotuksen suhdetta hyvinvointialueen itsehallintoon, ja todettiin muun muassa, että esitetty lainkohta ei sellaisenaan huomioi riittävästi hyvinvointialueen asemaa itsehallinnollisena alueena tai olevan tärkeää, että alueiden itsehallintoa kunnioitetaan. Lausunnoissa käsiteltiin suositusten oikeudellista asemaa todeten, että neuvottelumenettelyn suositusten tulee nimenomaisesti olla suosituksia, joiden pohjalta itsehallinnollisesti toimiva hyvinvointialue voi päättää tarvittavista jatkotoimista. Erään lausunnon mukaan muutos antaisi valtiovaraministeriölle oikeuden käynnistää neuvottelumenettelyn sellaisella kynnyksellä, joka ei tue hyvinvointialueen itsehallinnollista asemaa.

Yksittäisissä lausunnoissa käsiteltiin ehdotettuja menettelyn käynnistämisen edellytyksiä. Lausunnoissa todettiin muun muassa, että neuvottelu ja sen käynnistäminen on jätetty prosessuaalisesti esitetyssä lainkohdassa varsin avoimeksi, eikä lainkohdassa ole esimerkiksi tuotu esille missä määrin hyvinvointialuetta tullaan kuulemaan neuvottelujen aikana tai sitä käynnistettäessä. Neuvottelujen soveltamisala on ulotettu varsin laajalle, eikä esitetystä ilmene, että sitä olisi pyrittykään rajaamaan riittävyys- tai tarkoituksenmukaisuus edellä. Säännöksen nähtiin muun muassa varaavan valtiovaraministeriölle oikeuden käynnistää neuvottelut matalalla kynnyksellä.

Eräissä lausunnoissa kiinnitettiin huomiota siihen, että 13 b §:n kirjaukset ovat osin ristikkäiset hyvinvointialueiden arviointimenettelyn kriteerien kanssa tai muutoin käsiteltiin sudetta arviointimenettelyyn. Menettelyn käynnistämisen nähtiin jättävän merkittävää tulkinnanvaraa ja voivan johtaa tilanteisiin, joissa menettelyä sovelletaan epäjohdonmukaisesti eri hyvinvointialueiden välillä. Menettelyn kriteereitä tulisi täsmentää, jotta alueille olisi yksiselitteistä, milloin menettely käynnistyy ja milloin ei.

Yksittäisessä lausunnossa todettiin, että esitys ei tunnista tilannetta, jossa alue itse voisi pyytää ennakollisen menettelyn käynnistämistä. Lausunnossa todetaan, että mikäli lakimuutos koetaan aivan välttämättömäksi, tämä mahdollisuus olisi hyvä lisä. Menettely mahdollistaisi ennakoitavan ja johdonmukaisen johtamisen hyvinvointialueella, kun se voisi halutessaan itse tarkistaa ministeriöiden näkemyksen tilanteestaan sen sijaan, että alue joutuu harkinnanvaraisen aikataulun varaan. Lisäksi se mahdollistaisi keskustelun siitä, onko alueen rahoitus vain yksinkertaisesti riittämätön substanssilakien määrittämien velvoitteiden täyttämiseen.

Uudenmaan erillisratkaisun osalta yksittäisessä lausunnossa todettiin olevan hyvä, että esitetyissä kirjauksissa on huomioitu, että HUS-yhtymän neuvottelumenettelyyn osallistuvat myös Uudenmaan hyvinvointialueet ja Helsingin kaupunki. Uudenmaan erillisratkaisun näkökulmasta voisi olla perusteltua pohtia myös sitä, tuleeko HUS-yhtymän talous ottaa neuvotteluiden kohteeksi myös niissä tapauksissa, joissa ennakollinen talouden ohjauksen menettely kohdentuisi johonkin Uudenmaan hyvinvointialueista.

Päijät-Hämeen hyvinvointialue ja Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue eivät pitäneet ehdotusta perusteluna. Lausunnoissa todettiin muun muassa, että ehdotukset muuttaisivat olennaisilta perusteiltaan hyvinvointialueiden itsehallinnollista asemaa nykyisestä tilanteesta. Nähtiin tärkeäksi, että alueiden ylimääräistä hallinnollista taakkaa lisätä ilman erityisen painavaa syytä. Nykyisten rakenteiden mukaiset ministeriöiden kanssa käytävät keskustelut työllistävät alueita merkittävästi. Esityksen mukainen ennakollinen talouden ohjauksen menettely lisäisi entisestään hyvinvointialueiden hallinnollista taakkaa ja byrokratiaa. Keskeisen hyvinvointialueita sitovan ohjauksen tulisi toteutua lainsäädännön ja rahoituksen muutosten kautta. Talouden ohjauksen esitetyssä menettelyssä annettavat suositukset eivät olisi hyvinvointialueita lainsäädännöllisesti sitovia, mikä voisi heikentää niiden vaikuttavuutta.

Muut lausunnon antaneet

Osa muista lausunnon antaneista tahoista piti ehdotusta perusteltuna tai tavoitteita perusteltuina. Eräissä lausunnoissa kuitenkin esitettiin riskejä sääntelyn vaikuttavuudesta. *Valtiontalouden tarkastusviraston* lausunnon mukaan ennakollisen talouden ohjauksen menettely on tarpeellinen lisäys hyvinvointialueiden talouden ohjausprosessiin. Menettely voi joissakin tapauksissa edistää valtion rahoituksen riittävyyden ja hyvinvointialueen lainanhoitokyvyn ennakoimista sekä parantaa alueen talouden suunnittelua ja raportointi. Lausunnon mukaan esitetyt ennakollisen talouden ohjauksen menettelyn kriteerit ovat riittävän yksilöityjä ja kuvaavat hyvin tilannetta, jossa riski hyvinvointialueen talouden tilan vaarantumiselle on ilmeinen. Kriteerit myös edellyttävät sekä hyvinvointialueilta että valtionvarainministeriöltä hyvinvointialueiden talouden tilan ja sen kehityksen tiivistä seurantaa. Lausunnon mukaan on tärkeää, että tällaisessa tilanteessa sekä hyvinvointialue että vastuuministeriöt selvittävät kehitykseen johtaneita syitä ja vaikuttavia tekijöitä, jotta tehokkaita toimia voidaan tilanteen parantamiseksi tunnistaa. Vaikka ennakollisen talouden ohjauksen menettely otettaisiin käyttöön erityisissä tilanteissa, ehdotetun menettelyn ja vuosittaisten neuvottelujen tavoitteissa on yhtäläisyyksiä. Siten näiden menettelyjen yhdistäminen käytännössä voisi olla tarkoituksenmukaista hallinnollisen taakan vähentämiseksi, varsinkin jos ennakollisen talouden ohjauksen kriteerit todetaan täyttyneen ajallisesti samoihin aikoihin kuin vuosittaiset neuvottelut olisi tarkoitus järjestää.

Terveystieteiden tutkimuskeskus katsoo lausunnossaan, että tavoite siitä, että kansallisen ohjauksen keinoin pyritään ennaltaehkäisemään tilannetta, jossa hyvinvointialueen talous on vakavasti vaarantunut, on sinänsä kannatettava. Lausunnon mukaan hyvinvointialueiden talouden ennakollisen ohjauksen menettely on luonteeltaan informaatio-ohjausta ja hyvinvointialue tekee päätökset menettelyn aikana tunnistettujen toimenpiteiden osalta itsenäisesti. Tosiasiassa hyvinvointialueiden kynnys jättää toteuttamatta menettelyssä kirjattuja toimenpiteitä voi olla korkea, koska talouden vaarantuessa hyvinvointialueella on vaarana joutua valtiovarainministeriön käynnistämään arviointimenettelyyn, vaikka ennakollisen ohjauksen menettely ei itsessään voikaan johtaa arviointimenettelyyn. Tilanteessa, jossa hyvinvointialueen rahoituksen taso olisi jo

lähtökohtaisesti matala väestön palvelutarpeisiin tai kustannuskehitykseen nähden, ennakkollisen ohjauksen menettelyn myötä alueen liikkumavara toteuttaa palveluiden järjestämistehtävänsä itsehallintonsa puitteissa voi olla kapea. Lausunnon mukaan lisäksi hyvinvointialueet ovat jo tällä hetkellä tilanteessa, jossa toiminnan ja talouden ohjaus on osin ristiriitaista normiohjauksen, resurssiohjauksen ja informaatio-ohjauksen osalta. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos katsoo, että esityksen perusteella ei ole täysin selvää, mitä lisäarvoa ennakkollinen talouden ohjauksen menettely toisi nykytilaan verrattuna ja kuinka paljon sen avulla voidaan aidosti ratkaista hyvinvointialueiden haasteita talouden ja toiminnan yhteensovittamisen osalta. Lausunnon mukaan nykyiselläänkin hyvinvointialueisiin kohdistuu toistuvaa ja alueita työllistävää ohjausta. THL huomautti lausunnossaan, että hyvinvointialueiden hallinnollista työtä ei ole tarkoituksenmukaista lisätä, jos siitä ei ole osoitettavissa selkeää hyötyä. Lisäksi lausunnossa todettiin, että nykyisin ohjauksen haasteeksi muodostuvat olemassa olevan tietopohjan rajoitteet. Talouden ja toiminnan arviointi vaatii kattavia ja yhtenäisiä vertailutietoja, mitkä mahdollistaisivat palvelutarpeen, kustannusten, tuotannontekijöiden ja tuotannossa ja järjestämisessä tehtyjen ratkaisujen vertailun alueiden välillä. THL katsoi lausunnossaan, että jo käynnissä olevien projektien lisäksi kansallisen tietopohjan kehittäminen on tärkeää ohjauksen edellytysten parantamiseksi. Lisäksi lausunnossa huomautettiin, että hyvinvointialueiden ohjaukseen on esitetty tehtäväksi useita muitakin uudistuksia, joiden myötä valtiovarainministeriön ohjaus – ja näin myös taloudellinen ohjaus – lisääntyy. THL katsoo, että ennakkollista talouden ohjauksen menettelyä olisi syytä tarkastella osana tätä laajempaa lainsäädäntömuutosten sarjaa. Yksittäisten lakimuutosten vaikutusten arvioinnin ohella tulisi tehdä kokonaisarviota siitä, miten hyvinvointialueiden talouden ohjaukseen vahvasti keskittyvät ja valtiovarainministeriön roolin vahvistumiseen johtavat erilaiset uudistukset vaikuttavat hyvinvointialueiden ohjauksen kokonaisuuteen, alueiden itsehallintoon ja sosiaali- ja terveystieteiden päämäärien toteutumiseen. Lausunnon mukaan samaan aikaan kun kestävä talous on tärkeä lähtökohta kestäväälle sosiaali-, terveys- ja pelastustoimen järjestelmälle, sisältyy nyt tehtäviin uudistuksiin riski siitä, että taloudellinen ohjaus korostuu sosiaali- ja terveystieteiden tavoitteiden kustannuksella.

Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy:n lausunnon mukaan ennakkollinen ohjaus on lähtökohtaisesti perusteltu menettely. Ohjauksen tulee kuitenkin tässä muodossaan olla suositusluonteista ja herättelevää, mikä mahdollistaa ja säilyttää hyvinvointialueen päätösvalan ja itsemääräämisoikeuden toteutumisen. Ohjauksen ensisijaisena tavoitteena tulee olla ennaltaehkäistä hyvinvointialueen joutuminen lisärahoituksen hakemisen tai arviointimenettelyn kriteereiden toteutumisen tilanteeseen. Lausunnon mukaan ohjauksen tulee olla koordinoitua ja kokonaisvaltaista niin, että sen lähtökohtana on toiminnan, tehtävävastuiden sekä talouden yhteensovitettu ja tasapainotettu ohjaus. Kyseessä ei tulisi olla korostetusti vain ennakkollisen talouden ohjauksen menettely vaan kokonaisvaltaisempi toiminnan ja talouden yhteensovitettu ohjaus. Ohjauksen toteuttamisessa ensisijaista on sen sisällöllinen hyöty hyvinvointialueen omaan päätöksentekoon ja toteutettaviin ratkaisuihin eikä ohjauselementti saa johtaa muodolliseen byrokratian lisääntymiseen vailla sisällöllistä vastetta.

Hyvinvointialan liiton lausunnon mukaan esitysluonnoksen mukaan neuvottelumenettely ei voi johtaa hyvinvointialueen itsehallintoa kaventavaan tilanteeseen eli käytännössä arviointimenettelyyn. Juridisesti näin ei olekaan, mutta käytännössä on mahdollista, että hyvinvointialueen taloudellinen tila todetaan ennakkollisessa talouden ohjauksen menettelyssä niin vakavaksi, että valtiovarainministeriö joutuu sen jälkeen käynnistämään arviointimenettelyn. Lausunnossa todettiin, että toimenpiteiden toteuttamisaikataulu on keskeinen tekijä neuvottelumenettelyssä todetun toimintasuunnitelman uskottavuuden ja arviointimenettelyn välttämisen kannalta. Pykälän perustelutekstissä olisi syytä korostaa aikataulusta sopimista, esimerkiksi seuraavalla lisäyksellä (s. 24): ”Tavoitteena olisi sopia tilanteen korjaamiseksi tehtävistä toimenpiteistä tai laadittavasta toimintasuunnitelmasta ja niiden aikataulusta sekä seurannasta, mutta olisi myös mahdollista antaa talouden tervehdyttämistä ja palvelujen järjestämisen turvaamista koskevia toimenpidesuosituksia”. Lausunnon mukaan avoimuuden turvaamiseksi perustelutekstiä olisi hyvä tarkentaa seuraavasti: ”asiakirja julkaistaisiin yleisessä tietoverkossa viivytyksettä”.

2. Arviointimenettely

Hyvinvointialueet

Osa lausunnon antaneista hyvinvointialueista pääosin kannatti arviointimenettelyä koskevaan sääntelyyn esitettyjä muutoksia tai ehdotettujen muutosten ei katsottu olevan oleellisesti nykytilannetta muuttava. Osa hyvinvointialueista ei kannattanut ehdotuksia.

Eräissä lausunnoissa pidettiin esitettyä muutosta lisärahoituksen hakemisen vaikutuksesta arviointimenettelyn käynnistymiseen perusteltuna. Hyvinvointialueen näkökulmasta lisärahoituksen hakeminen kuvastaa merkittävämmällä tavalla rahoituksen riittämättömyyttä kuin lisälainanottovaltuuden haku. Esitetty muutos arviointimenettelyn käynnistämismahdollisuudesta jo yhden lisärahoituskerran jälkeen on sinänsä perusteltu, sillä lisärahoituksen myöntämisen edellytysten täytyttyä hyvinvointialue on jo käytännössä tilanteessa, jossa sen kyky järjestää siltä velvoitetut lakisääteiset palvelut on vaarantunut. Ehdotus nähtiin perusteltuna, koska olisi yhdenmukainen lisälainanottovaltuuden kanssa. Lisäksi todettiin lisärahoituksen voivan jo itsessään olla ehdollinen, joten tilanne ei radikaalisti muuttaisi nykyistä tilannetta.

Eräät lausunnon antaneet eivät kannattaneet arviointimenettelyn raportointiin liittyviä ehdotuksia tai suhtautuivat niihin kriittisesti. Hallinnollisen taakan katsottiin lisääntyvän. Aluevaltuusto ja aluehallitus edellyttävät jo nykytilanteessa talouden tasapainottamisen toimenpiteiden raportoimista esimerkiksi osavuosikatsauksissa, ja materiaalien ollessa julkisia ministeriöillä on niihin täysi pääsy. Muuta lisäraportointia ei ole tarkoituksenmukaista rakentaa. Raportointivelvoitteiden määrän lisäämistä tulisi tarkkaan harkita, koska jo nykyveloitteet kuormittavat hyvinvointialueiden hallintoa olennaisesti.

Yksittäisissä lausunnoissa todettiin, että arviointimenettelyä koskevan sääntelyn muuttamisen asemesta olisi olennaisempaa pidentää nykyinsäädännössä olevaa alijäämien kattamisvelvollisuuden aikajännettä. Eräissä lausunnoissa käsiteltiin hyvinvointialueiden taloudellista tilannetta. Arviointimenettelystä ei tulisi muodostua automaattia, jossa useimmat hyvinvointialueet ovat vaan menettelyn tulisi olla hyvin poikkeuksellinen.

Vantaan ja Keravan hyvinvointialue, Etelä-karjalan hyvinvointialue, Keski-Suomen hyvinvointialue, Päijät-Hämeen hyvinvointialue, Kainuun hyvinvointialue, Keski-Pohjanmaan hyvinvointialue eivät kannattaneet ehdotettuja muutoksia

Lausunnoissa todettiin, että arviointimenettelystä sekä muista valtionhallinnon puuttumismekanismeista voimassa oleva lainsäädäntö antavat jo nykyisellään riittävät mahdollisuudet hyvinvointialueen valvomiseen, sen toimintaan vaikuttamiseen ja ohjaamiseen. Lausunnoissa todettiin muun maussa, että hyvinvointialueiden arviointimenettelyä koskevaa sääntelyä tai hyvinvointialueen talouteen liittyviä arviointimenettelyn edellytyksiä ei tule tiukentaa alueiden tämänhetkisessä rahoitustilanteessa.

Yksittäisen lausunnon mukaan lainsäädäntömuutos pitää sisällään selkeitä heikennyksiä itsehallintoon, sillä esitys aluejakoselvityksen käynnistämisestä yksittäisen arviointimenettelyn jälkeen ilman uutta menettelyä johtaa jatkuvaan autonomian menettämisen uhkaan ja epävarmuuteen alueen toiminnassa sekä poliittisen päätöksenteon että operatiivisen toiminnan osalta. Lausunnoissa kiinnitettiin huomioita raportoinnista aiheutuvan hallinnollisen työn, jonka lisäarvo on vähäinen lisääntymiseen. Puolivuotisraportin ja tilinpäätöskertomuksen tulisi olla riittävät leikkauspisteet arvioida syvennetyllä tarkkuudella hyvinvointialueen toimintaa ja taloutta silloin, kuin erillistä syytä tarkennetulle seurannalle ei ole. Eräissä lausunnoissa ehdotettiin alijäämän kattamista sekä arviointimenettelyä koskeviin säännöksiin muita muutoksia. HUS - yhtymän lausunnon mukaan HUS-yhtymällä ei ole kommentoitavaa arviointimenettelyyn tai sen kriteereihin esitettyihin muutoksiin, mutta tuotiin esille HUS-yhtymän poikkeuksellisen tilanne alijäämän kattamisvelvollisuuden osalta ja esitettiin, että alijäämän kattamisvelvollisuuden määräaikoihin lisättäisiin mahdollisuus hakea lisäaikaa valtiovarainministeriöltä edellä kuvattujen kohtuuttomien tilanteiden välttämiseksi.

Muut lausunnon antaneet

Valtiontalouden tarkastusvirasto piti lausunnossaan ehdotettua lisärahoituksen saantiin liittyvän kriteerin tiukennusta perusteltuna siksi, että se edistäisi nykyistä paremmin kokonaiskuvan muodostamista hyvinvointialueen talouden tilasta ja kehityksestä. Sekä lisärahoitustarpeen että lainanottovaltuuden muutoksen arviointi pohjautuvat samankaltaisen valmisteluprosessin avulla hyvinvointialueen taloutta ja toimintaa koskevan tiedon perusteella tehtyyn kokonaisarvioon. Arviointiryhmän tehtävien osalta lausunnossa todettiin, että käytännössä ehdotettu lisäys täsmentäisi jo voimassa olevan lain mukaista säädöstä, jonka mukaan arviointiryhmä voi ehdottaa selvityksen tekemistä hyvinvointialueen muuttamisesta, ja valtiovarainministeriö päättää alue-jakoselvittäjän asettamisesta. Ehdotettu muutos voisi joissakin tapauksissa nopeuttaa aluejakoselvityksen käynnistymistä. Ehdotetut muutokset ovat varsin pieniä ja voimassa olevia säädöksiä täsmentäviä. Lausunnon mukaan HE-luonnos on kirjoitettu selkeästi ja siitä käy hyvin ilmi se, mikä ero ennakkolisen talouden ohjauksen menettelyllä on 122 §:n tarkoittaman hyvinvointialueen arviointimenettelyn ja 13 a §:ssä säädettyjen vuosittaisten neuvottelujen kanssa. Lausunnossa kiinnitettiin kuitenkin huomiota sekaannuksen mahdollisuuteen, koska välineissä käsitellään samoja asioita ja osittain samoja kriteerejä. Sekaannuksen mahdollisuutta eri ohjausvälineiden välillä voidaan ehkäistä vain tiettyyn rajaan asti säädöksiä täsmentämällä. VTV:n näkemyksen mukaan sekaannukset vältetään parhaiten rakentamalla hyvinvointialueiden ohjaukselle sen eri välineet kattava toimiva prosessi ja kuvaamalla prosessi selkeästi sekä viestimällä siitä tehokkaasti asianosaisille toimijoille, kansalaisille ja medialle. VTV viittaisi lausunnossaan kuntien arviointimenettelyn toimivuutta kuntien talouden tasapainottamisessa ja palveluiden turvaamisessa koskevaan tarkastukseensa (2/2024).

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen lausunnon mukaan lisärahoituksen myöntämisen perusteena on riittävien palvelujen turvaamiseen tarvittu rahamäärä, ei rahoituksen riittävyys suhteessa palvelutarpeeseen. Lausunnossa katsotaan, että rahoitusjärjestelmän uskottavuuden kannalta on silti olennaisen tärkeää, että lisärahoituksen myöntämisprosessissa arvioidaan tarkasti ja läpinäkyvästi, onko rahoitus riittämätöntä suhteessa hyvinvointialueen väestön palvelutarpeeseen ja hyvinvointialueiden velvoitteisiin. Jos lisärahoitusmenettelyssä ilmenee, että hakemuksen taustalla on palvelutarpeen sijaan esimerkiksi matala tuottavuus voi arviointimenettelyn käynnistäminen olla aiheellista jo yhdenkin lisärahoituksen perusteella. Rahoitusjärjestelmän läpinäkyvyys ja ennustettavuus ovat edellytys sille, että hyvinvointialueilla voidaan tehdä pitkäjänteistä palvelu-järjestelmän kehittämistä. Tässä suhteessa lisärahoituksen hakemiseen liittyvä tarkka ja läpinäkyvä arviointimenettely voi joissain tapauksissa olla jopa selkeämpi vaihtoehto kuin talouden ennakkolisen ohjauksen menettely. Tämä edellyttää kuitenkin vahvaa tietopohjaa, jotta arvioinnissa voidaan käyttää ajantasaista toiminnan ja talouden tilannekuvaa. Lausunnon mukaan arviointimenettelyä tule käynnistää tapauksissa, jossa lisärahoitusta myönnettiin selkeästi palvelutarpeeseen riittämättömän rahoituksen täydentämiseen. Siksi arviointimenettelyn käynnistämiseen tulee jättää mahdollisuus käyttää harkintaa. Lausunnossa pidettiin tarkoituksenmukaisena arviointimenettelyn käynnistämistä, mikäli ennakkolinen talouden ohjauksen menettely ei tuota tulosta.

Yhteisen lausunnon antoivat *Etelä-Karjalan liitto, Etelä-Pohjanmaan liitto, Etelä-Savon liitto, Hämeen liitto, Kainuun liitto, Keski-Pohjanmaan liitto, Keski-Suomen liitto, Kymenlaakson liitto, Lapin liitto, Pohjanmaan liitto, Pohjois-Karjalan liitto, Pohjois-Pohjanmaan liitto, Pohjois-Savon liitto, Päijät-Hämeen liitto ja Satakuntaliitto*. Lausunnon mukaan hyvinvointi- ja maakuntajakolaissa oleva kytkentä hyvinvointialue- ja maakuntajaon välillä on purettava, niin että hyvinvointialueen muutoksesta ei automaattisesti seuraa maakuntajaon muutosta. Hyvinvointialueen yhdistyessä toiseen voisi hyvinvointialue muodostua useammasta maakunnan alueesta ilman että maakunnat yhdistyisivät-

Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy:n lausunnon mukaan tulee arvioida, miltä osin ennakkolinen talouden ohjaus tai aikaistettu arviointimenettely mahdollisesti johtaisivat yhdessä päällekkäisyyteen, mikä johtaa perusteettomaan hallinnolliseen menettelyyn ja toistoon. Tässä yhteydessä on kiinnitettävä erityistä huomiota niihin kriteereihin, joiden perusteella valtiovarainministeriö harkintavaltaansa käyttäen päättää arviointimenettelyn käynnistämisestä. Arviointimenettely tulee käynnistää vain painavin perustein ja tilanteissa, joissa hyvinvointialue ei ole pyrkinyt tai pystynyt tasapainottamaan taloutta käytettävissä olevin keinoin. Kokonaisvaltainen tilannearvio sekä riittävän varhain käynnistetty ennakoiva ohjaus voivat olla

arviointimenettelyn käynnistämisen vaihtoehtona. Arviointimenettelyn tulee olla erityisjärjestely. Lausunnon mukaan nykyisessä hyvinvointialueiden taloudellisessa tilanteessa arviointimenettelystä on vaarana muodostua tavanomainen toimintatapa ja valtion ohjauskeino, mitä esitetty aikaistettu arviointimenettelyrakenne olisi mahdollisesti vahvistamassa. Ensisijaisesti tulee kehittää rakenteita, joilla ehkäistään hyvinvointialueen ajautuminen arviointimenettelyn tai lisärahoitustarpeen tilanteisiin. Tosiasiallisesti tilanteessa, jolloin hyvinvointialue on joutunut turvautumaan lisärahoitukseen ja lisärahoitus on alueelle myönnetty, on hyvinvointialueen taloudellinen ja toiminnallinen kantokyky jo vakavasti vaarantunut. Tämä puoltaa arviointimenettelyn käynnistämistä jo ensimmäisen lisärahoituspäätöksen yhteydessä.

Hyvinvointialan liitto, piti lisärahoitusta koskevaa esitettyä muutosta perusteltuna sekä lisärahoitusprosessin toimivuuden että valtion ohjauksen toteutumisen kannalta. Lausunnossa pidettiin myös esitettyä muutosta hyvinvointialueen mahdollisen yhdistymisen arviointia riittävien sote-palvelujen turvaamisen kannalta perusteltuna. Lisäksi esitettyä muutosta tiiviimmästä raportoinnista pidettiin perusteltuna. Lausunnon mukaan raportoinnin laatuun ja julkisuuteen on kuitenkin kiinnitettävä huomiota, jotta tiiviimmästä raportoinnista on todellista hyötyä. Lausunnossa pidettiin esitettyä muutosta aluejakoselvittäjän asettamisesta perusteltuna riittävien sote-palvelujen turvaamisen kannalta.

3. Lainanottovaltuus

Suurin osa lausunnon antaneista tahoista katsoi, että muutokset ovat teknisluonteisia. Useissa lausunnoissa esitettiin huomioita voimassa olevaan laskennallista lainanottovaltuutta koskevaan sääntelyyn.

Hyvinvointialueet

Vantaan ja Keravan hyvinvointialueen, Keski-Pohjanmaan hyvinvointialueen ja Etelä-Karjalan hyvinvointialueen, Päijät-Hämeen hyvinvointialueen ja Varsinais-Suomen, Pohjois-Savon, Kainuun hyvinvointialueen lausunnoissa todetaan, että muutokset ovat ensi sijassa teknisiä, vastaavat voimassa olevaa sääntelyä ja käytäntöä, muutokset ovat kannatettavia taikka niihin ei ole lausuttavaa. Lausunnoissa esitettiin lainanottovaltuuden laskentaa koskevia muita huomioita ja ehdotuksia. Lausunnoissa todetaan muun muassa, että lainanottovaltuudella säädellään hyvinvointialueen pitkäaikaisen lainan määrää ja sen laskenta on sidoksissa vuosikatteeseen, joka pitää jo sisällään sopimuksia koskevat vuosikustannukset. Nykyisen investointeja koskevan ohjausmallin uudistaminen tulisi aloittaa välittömästi. Investointisuunnittelun ja lainanottovaltuuden tulisi koskea vain vierasta pääomaa edellyttävien suurempien investointien ja tarvittavan lainanhoitokyvyn etukäteisarviointia. Eräissä lausunnoista katsottiin investointien ohjausmallin olevan kuitenkin tarpeettoman jäykkä ja yksityiskohtainen. Investointeja koskeva ohjaus olisi mahdollista toteuttaa tarkoituksenmukaisemmalla menettelyllä esimerkiksi merkittäviä rakennusinvestointeja koskevalla erillisellä, aiemman sosiaali- ja terveydenhuollon investointeja koskeneen rajoituslain kaltaisella lupamenettelyllä. *Pirkanmaan hyvinvointialueen* lausunnon mukaan lakiesityksen mukaan lainanottovaltuuden tulee kattaa myös investointeja vastaavat sopimukset. Nämä sopimukset tulevat kuitenkin jo kertaalleen huomioituna käyttötalousmenoja kasvattavina ja vuosikatetta pienentävinä menoina ja niiden ei enää tulisi vaikuttaa lainanottovaltuuteen, jonka laskentakaava perustuu vuosikatteen suuruuteen. *Kainuun hyvinvointialueen* lausunnossa todettiin, että investointeja vastaavien sopimusten sisällyttäminen lainanottovaltuuteen on asianmukaista, mutta investointeja vastaavien sopimusten laskentatapaa olisi tarpeen muuttaa. Jos investointia vastaavalla sopimuksella korvataan esimerkiksi aikaisemmin hyvinvointialueen käytössä ollut vuokratila, jonka kustannukset ovat jo mukana käyttötaloudessa, olisi tärkeää määrittää investointia vastaavan sopimuksen arvo ainoastaan vuokratulujen nettolisäyksenä vuokra-ajalle. *Satakunnan hyvinvointialueen* lausunnon mukaan investointeja vastaavat sopimukset kasvattavat käyttötalousmenoja eli vaikuttavat vuosikatteeseen. Harkittava sanamuoto säädöksessä voisi olla esimerkiksi "lainanottovaltuutta käsitellessä (myönnettäessä) huomioidaan myös investointeja vastaavat sopimukset." Sisällöllisesti muutos on teknisenä korjauksena perusteltu.

Eräät hyvinvointialueet eivät kannattaneet muutosta. *Keski-Suomen hyvinvointialueen* lausunnon mukaan hyvinvointialueen lainanottovaltuutta koskevaan hyvinvointialuelain 15 § ei tule tehdä esitettyä lisäystä siitä, että lainanottovaltuuden tulee kattaa investointien lisäksi myös investointeja vastaavat sopimukset. Sen sijaan investointisuunnitelmaa koskevaa hyvinvointialuelain 16 § tulisi muuttaa siten, että investointien suunnittelua

koskeva sääntely koskisi vain investointeja eikä investointisuunnitelma sisältäisi investointeja vastaavia sopimuksia. Tämänhetkiseen lainsäädäntöön perustuva investointien ohjausmalli on tarpeettoman jäykkä ja yksityiskohtainen. Investointeja koskeva ohjaus olisi mahdollista toteuttaa tarkoituksenmukaisemmalla menettelyllä esimerkiksi merkittäviä rakennusinvestointeja koskevalla erillisellä, aiemman sosiaali- ja terveydenhuollon investointeja koskeneen rajoituslain kaltaisella lupamenettelyllä. *Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue* suhtautui lausunnossaan kielteisesti lainanottovaltuuden määritelmän muuttamiseen lainsäädännössä. Esitetty muutos lainanottovaltuuteen kaventaisi merkittävästi hyvinvointialueiden mahdollisuuksia tehdä toiminnan kannalta keskeisiä sitoumuksia. Lainanottovaltuudella säädellään hyvinvointialueiden pitkäaikaisen lainan määrää. Investointeja vastaavia sopimuksia varten hyvinvointialue ei ota lainaa, joten myöskään lainanottovaltuutta näihin sopimuksiin ei tulisi tarvita. Lausunnon mukaan nykytilanteessa ministeriön investointiohjeistuksessa on tehty tulkinta, jonka mukaan lainanottovaltuutta tarvitaan myös investointeja vastaaviin sopimuksiin, ja sen myötä tämä lainsäädäntömuutos esitetään teknisluontoisena. Tosiasiallisesti muutos lainanottovaltuuteen kaventaisi merkittävästi hyvinvointialueiden mahdollisuuksia tehdä toiminnan kannalta keskeisiä sitoumuksia, kuten kuntaorganisaatioilta periytyneiden ”3+1 vuoden” vuokrasopimusten jatkoa. Esityksestä tulisi tehdä merkittävästi kattavampi vaikutustenarviointi ennen varsinaista päätöksentekoa. Jos lainanottovaltuus ulotetaan koskemaan myös investointeja vastaavia sopimuksia, tulisi lainanottovaltuuden laskennan pohjana olevasta vuosikatteesta huomioida erikseen päättyvien sopimusten vuosikatetta korottava vaikutus.

HUS-yhtymällä ei ollut huomautettavaa hyvinvointialuelain 15 §:n ehdotettuun muutokseen, jonka mukaan lainanottovaltuuden tulee kattaa investointien lisäksi myös investointeja vastaavat sopimukset. Lausunnon mukaan ehdotettu muutos vastaa nykyistä soveltamiskäytäntöä.

Muut lausunnon antaneet

Valtiontalouden tarkastusviraston lausunnon mukaan 15 §:ään esitetty tarkennus on johdonmukainen. Pitkäaikaiset sopimukset on tarkoituksenmukaista rinnastaa investointeihin.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen lausunnossa todetaan, että hyvinvointialueiden lainanottovaltuudesta säädetään hyvinvointialuelain 15 §:ssä. Luonnoksessa 15 §:ään esitetään lisäystä, jonka mukaan lainanottovaltuuden tulisi kattaa myös investointeja vastaavat sopimukset. Lausunnossa pidettiin investointien ohjauksen ja lainanottovaltuusmenettelyn kehittämisen tavoitteita ja keinoja tarkoituksenmukaisina ja tavoiteltavina.

Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy:n lausunnon mukaan esitetty kirjausmuutos on teknisluonteinen ja vastaa olemassa olevaa menettelyä. Lausunnon mukaan hyvinvointialueilta nousee kuitenkin tarve uudelleenarvioida laajemmin myös lainanottovaltuuden sisällöllistä määrittelyä. Tarkoituksenmukainen investointisuunnittelu edellyttää sekä mahdollisuutta taseperusteiseen investointiin että sopimus pohjaiseen hankintaan. Harkinta tehdään kohteittain ja kustannusperusteisesti. Nykyisessä menettelyssä eräät investointikohteet näyttäytyvät hyvinvointialueen budjetoinnissa ja taloussuunnittelussa päällekkäisinä niin, että tosiasiallisesti kustannus toteutuu vuosittain käyttötalouden ostoina ja kuluina pienentäen vuosikatetta, mutta lainanottovaltuutta laskettaessa sama sopimus kokonaisinvestointina ”syö” laskennallista lainanottovaltuutta eikä tässä huomioida vuosikatteen yhteyttä.

4. Muut huomiot

Hyvinvointialueet

Keski-Suomen hyvinvointialueen, Keski-Pohjanmaan hyvinvointialueen, Satakunnan hyvinvointialueen ja Pohjois-Savon hyvinvointialueen, Päijät-Hämeen hyvinvointialueen ja Varsinais-Suomen hyvinvointialueen lausuntojen mukaan aluevaltuuston tehtäviä koskeva muutosehdotus (22 §) asiakasmaksuja koskevasta päätösvallasta on kannatettava ja perusteltu. Lausunnoissa todettiin, että aluevaltuusto päättäisi jatkossa näiden maksujen yleisistä perusteista. Muutos mahdollistaisi asiakasmaksuista päättämisen delegoinnin hallintosäännössä. Tätä muutosta voidaan pitää perusteltuna, sillä on mahdollista, että tilikauden aikana voi olla tarvetta muuttaa asiakasmaksuja eikä ole perusteltua viedä yksittäisiä maksuja aluevaltuuston päätettäväksi.

Lausunnoissa pidettiin myös toimintakertomuksessa (119 §) esitettäviä asioita koskevaa ehdotusta perusteltuna ja kannatettavana. Jo tällä hetkellä kirjanpitolautakunnan hyvinvointialue- ja kuntajaoston yleisohje hyvinvointialueen tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen laatimisesta sisältää vastaavan ohjeen siitä, että hyvinvointialueen toimintakertomuksessa tulee esittää arvio merkittävimmistä riskeistä ja epävarmuustekijöistä sekä muista toiminnan kehittymiseen vaikuttavista seikoista.

HUS-yhtymä esitti launnossaan eräitä muita sitä koskevaa sääntelyä koskevia huomioita.

Muut lausunnon antaneet

Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy:n lausunnon mukaan asiakasmaksujen päätösvaltaa koskeva muutos on perusteltu ja tarpeellinen. Hyvinvointialueille syntyy mahdollisuus delegoida päätösvalta tarkoituksenmukaisella tavalla. Muutos sujuvoittaa menettelyä ja mahdollistaa tarvittaessa myös nopeamman reagoinnin asiakasmaksumuutoksiin varainhoitovuoden aikana sekä vuoden vaihteessa asiakasmaksuja koskevan asetuksenannon aikataulutuksen puitteissa.

Suomen Tilintarkastajat ry:n launnossa kiinnitettiin huomiota ehdotuksen 22 §:n säännöskohtaisiin perusteluihin ja todettiin, että perusteluissa virkavastuu ulotetaan laajemmaksi kuin julkishallinnon ja -talouden tilintarkastuksesta annetun lain (1142/2015) 4 § 2 mom., jonka mukaan ”Tilintarkastajaksi valittu luonnollinen henkilö tai tilintarkastajaksi valitun tilintarkastusyhteisön päävastuullinen tilintarkastaja toimii tehtävässään virkavastuulla. Vahingonkorvausvelvollisuudesta on voimassa, mitä 10 §:ssä säädetään”. JHT-lain 4 §:n 2 momentin mukaan virkavastuu koskee vain tilintarkastusyhteisön päävastuullista tilintarkastajaa, eikä virkavastuu ulotu toimeksiantoa suorittaviin muihin tilintarkastusyhteisön tilintarkastajiin.